

HACCA GİTMEK, HACI OLMAK, HACI KALMAK*

HACCA GİTMEK

Hacı adayının, Yüce Allah'ın rızasına uygun bir hac vazifesi yapabilesi için, hac yolculuğuna çıkmadan önce yerine getirmesi ve dikkat etmesi gereken bazı görev ve sorumlulukları vardır. Bunları belli başlıklar halinde şöyle sıralayabiliriz:

Niyet ve Düşüncede Samimi Olmak

İslâm dini samimiyete çok büyük önem vermiştir. Müslüman iman, ibadet ve muamelelerinde samimi olmalıdır. Samimiyetle bağdaşmayan gösteriş, riya, yalan, aldatma ve kandırma gibi olumsuz niteliklerden uzak durmalıdır. Zira Yüce Allah Kur'ân-ı Kerîm'de;

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ
وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ

“Hâlbuki onlara, ancak dini Allah'a has kılarak, hakka yönelen kimseler olarak O'na kulluk etmeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte bu dosdoğru dindir.”¹ buyurarak kullarından başta namaz ve zekât olmak üzere bütün ibadetlerini ihlâs ve samimiyetle eda etmelerini istemektedir. Sevgili Peygamberimiz de, dinin özünün samimiyet olduğunu belirtmiş,

* Bu metin Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Dr. Muhlis AKAR tarafından hazırlanmıştır.

¹ Beyyine, 98/5.

samimiyete dayanmayan iman, ibadet ve amellerin Allah katında bir değerinin olmayacağını ifade etmişlerdir. Bir hadis-i şerifte,

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَّا نَوَى

“Yapılan işler (ameller) niyetlere göre değerlendirilir. Herkes yaptığı işin karşılığını niyetine göre alır”² buyurarak niyet ve samimiyetin önemini vurgulamışlardır.

Bu nedenle hac sırf Allah rızası için olmalı; gösteriş yapmak veya hacdan döndükten sonra hacılığı kullanarak birtakım menfaatler elde etmek gibi niyetlere dayanmamalıdır.

Hak Sahipleriyle Helâlleşmek, Helâl Parayla Hac Yolculuğuna Çıkmak

Hacı adayı hacca gitmeden önce kul haklarını ödeyerek arınmalı, değişmeli, hac yolculuğuna helâl parayla çıkmalıdır. Sevgili Peygamberimizin bu konuya da ışık tutacak mahiyetteki şu hadis-i şerifine kulak vermelidir:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا ، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ ، فَقَالَ تَعَالَى : { يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا } وَقَالَ تَعَالَى : { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ } ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلُ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ : يَا رَبِّ يَا رَبِّ ، وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ ، وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ ، فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ؟

Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivayet edildiğine göre Resulullah (s.a.s.) şöyle buyurdular: “Allah Teâlâ temizdir, sadece temiz

² Buhârî, “Bed’ü'l-Vahy”, 1, “İmân”, 41, “Nikâh”, 5, “Menâkıbu'l-Ensâr”, 45; Müslim, “İmâret”, 155.

olanları kabul eder. Allah Teâlâ peygamberlerine neyi emrettiyse müminlere de onu emretmiştir. Cenâb-ı Hak peygamberlere, ‘Ey peygamberler! Temiz ve helâl olan şeylerden yiyin, iyi ve faydalı işler yapın!’ buyurmuştur. Müminlere de: ‘Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiyin’ buyurmuştur.” Resûl-i Ekrem daha sonra şunları söyledi: “Bir kimse Allah yolunda uzun seferler yapar. Saçı başı dağınık, toza toprağa bulanmış vaziyette ellerini gökyüzüne açarak: Yâ Rabbi! Yâ Rabbi! diye dua eder. Hâlbuki onun yediği haram, içtiği haram, giydiği haram; kısacası kendisi haramla beslenmiş olursa böyle birinin duası nasıl kabul edilir!”³

O halde hacı adayı anasından doğduğu günkü gibi günahlardan arınmış olarak hacdan dönebilmek için⁴ hac yolculuğuna çıkmadan önce tövbe-istiğfar yanında hak sahipleriyle de - haklarını ödeyerek- helâlleşmeli ve meşru kazançla hacca gitmelidir.

Haccın Menâsikini Öğrenmek

Hacı adayı hacca gitmeden önce haccın menâsikini öğrenmeli, hatta sadece menâsikiyle de yetinmemeli, haccın hikmet ve hedeflerini de kavramalıdır. Çünkü bilgi ve bilinçle yapılan hac, hac sonrası hayatı da belirleyici olmaktadır.

Sabır Yüklenmek

Mümin belâ ve musibetlere karşı sabırlı olduğu kadar, dinin emirlerini yerine getirme ve yasaklarından kaçınma konusunda da sabırlı olmalıdır.⁵ Hac ise sabrın en çok gerektiği ibadetlerden biridir. Zira bu yolculuğun çeşitli sıkıntı ve meşakkatleri ancak sabırla aşılar. Ayrıca hac, şeytanın çok fazla musallat ol-

³ Müslim, “Zekât”, 65. Ayrıca bkz. Tirmizî, “Tefsîru'l-Kur'ân”, 3.

⁴ Buhârî, “Hac”, 4, II, 1141; Müslim, “Hac”, 438, I, 983.

⁵ Bakara, 2/249; Meryem, 19/65.

duğu bir ibadettir. Şeytan, kazanılacak mükâfatlara engel olmak ve bu yolda çekilen meşakkatlerin sevaplarını boşa çıkarmak için her türlü gayreti gösterir. Umulmadık yerde ve zamanda insanın karşısına çıkar. Bu bakımdan hacı adayı yolculuk boyunca zaman zaman nefis, şeytan ve hatta hakka hukuka riyeti olmayan kimi insanlarla sabır imtihanına tabi tutulacağını da unutmamalıdır. Sabrı esas almayan kimse görülmemesi gerekeni görür, söylenmemesi gerekeni söyler, kızar, köpürür. Sürekli eksiklik ve olumsuzluklarla uğraşır, ibadetlerini aksatır, yaparken de bilinçsizce yaparak manen kaybeder.

Diğer yandan alınan bütün tedbirlere ve güzel çalışmalara rağmen gerek ulaşım esnasında gerekse Mekke ve Medine'deki yerleşim yerlerinde birtakım rahatsızlık ve sıkıntılarla karşılaşmak da mümkündür. Bu gibi durumlarda da sabretmek, yol arkadaşlarını ve organizasyonda vazife almış görevlileri incitmemek, mukaddes yolun yolcusuna düşen en önemli görevlerden biridir. Bu ve benzeri bütün sıkıntılar, öncelikle hacı adayının hac öncesinden sabır yüklenmesiyle aşılır.

Takva Elbisesine Bürünmek

Hac ibadetinin sağlıklı bir şekilde eda edilebilmesi için madî hazırlık gerekli olduğu gibi manevî hazırlık da gereklidir. Manevî hazırlık ise hac menâsikini öğrenmek ve Yüce Allah'ın;

وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الرِّزَادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ

“Azık toplayın, kuşkusuz, azığın en hayırlısı takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma)dır. Ey akıl sahipleri, bana karşı gelmekten sakının.”⁶ âyet-i kerimesinde bu yolculuğa çıkan kullarından istediği, en hayırlı azık olan “takva” zırhına bürünmektir. Bu nedenle hac yolculuğuna çıkmaya hazırlanan mümin, takva elbisesinden mahrum kalmamalıdır. Zira ibadetlerimizden Al-

⁶ Bakara, 2/197.

lah'a ulaşacak olan bizim takvamız; yani ona karşı gelmekten sakınmamızdır.⁷

HACI OLMAK

Müminler, Yüce Allah'ın;

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ
فَجٍّ عَمِيقٍ

“İnsanları hacca çağır ki, yürüyerek veya uzak yollardan gelen yorgun develer üstünde sana gelsinler...”⁸ âyetinde ifade buyurduğu ilahi çağırısına icabet ederek hac yolculuğuna çıkar ve mîkat mahalline ulaşırlar.

Mîkat ise haccın başladığı yer ve zamanı ifade eder. Mîkat mahalli ihramsız geçilemez. Dolayısıyla müminler mîkat mahalline geldiklerinde, niyet edip telbiye getirerek ihrama girer ve Allah ile buluşma ve kavuşmayı simgeleyen hac ibadetine buradan başlarlar. Böylece diğer zamanlarda helâl olan bazı söz ve davranışları kendilerine haram kılarlar. Önceden zaten haram olanlardan sakınma hususunda ise daha fazla hassasiyet gösterirler. Zira menâsike ve ihram yasaklarına riayet edilmeden yapılan hac Allah katında makbul olmadığı ya da cezayı gerektirdiği gibi, ibadet ruhuyla bağdaşmayan söz, fiil ve davranışlarla manen kirletilen hac da bir kıymet ifade etmez. Yüce Allah;

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ ۖ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ
وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَزُودُوا فَإِنَّ خَيْرَ
الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ

⁷ Hac, 22/37.

⁸ Hac, 22/27.

“Hac (ayları), bilinen aylardır. Kim o aylarda hacca başlarsa, artık ona hacda cinsel ilişki, günaha sapmak, kavga etmek yoktur. Siz ne hayır yaparsanız Allah onu bilir. (Âhiret için) azık toplayın; kuşkusuz, azığın en hayırlısı takva (Allah’a karşı gelmekten sakınma)dır. Ey akıl sahipleri, bana karşı gelmekten sakının.”⁹ buyurarak, ihrama girip hac ibadetine başlayacak müminlerin uymaları gereken temel kuralları hatırlatmıştır. Bu bakımdan niyet edip telbiye getirerek ihrama giren her müslüman nefesine hâkim olmalı; çekişme, tartışma, dövüşme, günaha girme, şehvi arzu ve isteklerin peşinden koşma, başkalarına eziyet etme, herhangi bir canlıya kıyma gibi ihramlıya yasak olan söz, fiil ve davranışlardan uzak durmalıdır. İhram disiplini içerisinde sayılı günlerini bu şekilde değerlendiren hacı adayının, hac sonrası hayatında da sanki ihramlıymış gibi dikkatli davranması, nefesine hâkim olması ve başkalarının hak ve hukukuna riayet etmesi ümit edilir.

Sevgili Peygamberimiz de;

مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ، رَجَعَ كَيَوْمِ وُلِدَتْهُ أُمُّهُ

"Kim Allah için hacceder de (Allah'ın rızasına uymayan) kötü söz ve davranışlardan sakınırsa, kul hakkı hariç, anasından doğduğu günkü gibi günahlardan arınmış olarak hacdan döner."¹⁰ hadisiyle, ihram bilincine vararak hac ibadetine başlayan müminlere, Arafat vakfesi ve ziyaret tavafıyla tamamlanacak hac ibadetinin kazanımlarını müjdelemişlerdir.

O halde, hacı adayı gerçek anlamda hacı olabilmek için bedeniyile, ruhuyla, aklıyla, duygu ve düşünceleriyle, söz ve davranışlarıyla Hakk'ın rızasına uygun hareket etmelidir. Haccın şart, rükün, vacip, sünnet ve (ihram) yasaklarını bilmenin yanı sıra, hac ibadetinin hikmet ve hedeflerinden de haberdar olmasıdır. Mikat sınırını ihramsız geçemeyeceğini öğrenince artık

⁹ Bakara, 2/197.

¹⁰ Buhârî, "Hac", 4, II, 1141; Müslim, "Hac", 438, I, 983.

bundan sonraki hayatında da sorumsuzca ve sınırsızca hareket edemeyeceğini, söz, fiil ve davranışlarında, iş ve icraatında helâl ve haram ölçülerine göre yaşaması gerektiğini anlamalıdır.

Arafat'ta vakfe yaparken Hz. Âdem (a.s.)'i ve eşini hatırlamalı, onlar gibi tövbe-istiğfar etmeli, dua ve niyazda bulunmalı, hata ve kusurunu Yüce Allah'a arz ederek ondan af ve mağfiret dilemelidir. Cemerâtta şeytan taşlarken, tıpkı Hz. İbrahim ve Hz. İsmail gibi şeytanı hayatından kovmalı; hayatı boyunca nefis ve şeytana karşı bu duruş ve mücadelesini devam ettirmelidir. Mina'da keseceği kurbanla birlikte kendisini Allah'a hakıyla kulluktan alıkoyan nefsinin kötü arzu ve isteklerini de kontrol altına almalı, İslâm'ın temel ahlâkî prensipleriyle bağdaşmayan söz, fiil ve davranışlara hayatında asla yer vermemelidir.

Kâbe'yi gördüğünde, âdeta Kâbe'nin Rabbini görüyormuşçasına tazim etmeli; tavafın yalnızca yüce Allah'a yönelmenin ve O'nun huzurunda eğilmenin ve O'ndan başkasına kulluk etmemenin fiili bir göstergesi olduğunu bilmelidir. Ayrıca Kâbe'nin Allah'ın evi, kalplerin de O'nun nazargâhı olduğunu aklından çıkarmamalı, mümin kalbinin, Kâbe kadar hürmete layık olduğunu anlamalıdır. Bu konuda Allah Resûlü'nün Kâbe'yi tavaf ederken söylediği şu hadise kulak vermelidir: “(Ey Kâbe!) *Ne kadar hoşsun, kokun ne kadar da güzel! Şânın, hürmetin ne kadar da yüce! Ama, canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah nezdinde malıyla, canıyla müminin hürmeti (dokunulmazlığı) senin hürmetinden daha büyüktür!*”¹¹

Şu halde Kâbe'yi tavaf eden ve ona saygıda kusur etmeyen müminler, din kardeşlerinin kalbini kırmaktan ve dokunulmazlıklarını ihlâl etmekten de sakınmalıdırlar. Diğer bir ifadeyle hacı adayı, gerçek anlamda hacı olmak için, haccın menâsikini kavrayıp uygulamanın yanı sıra hac yolculuğu süresince kul haklarına riayete de özen göstermelidir. İnsanlarla eşitlenilmesi gereken bir ortamda kendisi için birtakım ayrıcalıklar istemenin haccın ruhuyla bağdaşmayacağını bilmelidir. İsar ahlâkına sahip

¹¹ İbn Mâce, “Fiten”, 2; Bünyamin Erul, Ekrem Keleş, *Hacı Anlamak*, DİB Yay., Ankara 2008.

olmalı, bencil davranışlardan sakınmalıdır. Kendisi için istediğini başkaları için de istemeli, kendisi için istemediğini başkaları için de istememelidir. Küçüklere sevgi, büyüklere saygı göstermeli; yaşlı, özürlü ve yardıma muhtaçların yardımına koşmalıdır. Mütevazı olmalı, enaniyetten, israftan, gösterişten, gurur ve kibirden sakınmalıdır.

HACCIN KAZANIMLARINI KORUYARAK HACI KALMAK

Hac ibadetini eda etmek kadar, hacdan döndükten sonra hacın kazanımlarını korumak da çok önemlidir. Bunun için hac vazifesini eda etme şerefine nail olan müminler bu konuda dikkatli ve duyarlı olmalı; hacda elde ettiği manevî sermaye ve kazanımlarını bilerek veya dikkatsizce işleyeceği günah ve kusurlarla yok etmemeli, haramlarla hayatlarını yeniden kirletmemelidirler. Yüce Allah'a verdikleri ibadet ve kulluk sözünü tutmalı, müslümana yakışmayan her türlü çirkin söz ve davranıştan uzak durmalıdırlar. Nahl sûresinin 92. âyetinde buyurulan,

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَقَصَتْ غَزْلَهُمَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةِ أَنْكَاسٍ ط

İpliğini iyice eğirip büktükten sonra (tekrar) çözüp bozan kadının yaptığı gibi¹² hacılarımız da elde ettikleri kazanımlarını kaybetmekten ve hac öncesindeki -var idiye- kötü alışkanlıklarına ve günahlara tekrar dönmekten sakınmalıdırlar. Zira halk arasında da ifade edildiği gibi, “Hacı olmak kolay; ama hacı kalmak zordur.”

Özetle hac ibadetini eda edebilme ve hacı olarak memleketlerine dönebilme şerefine erişmiş olan hacılarımız, hacın kazanımlarını koruyabilmek için aşağıda başlıklar halinde vereceğimiz hususlara riayet etmelidirler:

¹² Nahl, 16/92.

Dürüst, Emin ve Güvenilir Olmak

Yüce dinimiz İslâm, dürüst ve güvenilir olmayı emretmiş, her türlü sahtekârlığı ise yasaklamıştır. Namazlarımızın her rekâtında okuduğumuz Fâtiha sûresindeki,

إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

“Bizi dosdoğru yola ilet.”¹³ âyeti, dinimizde dürüstlüğün önemi ve gereği konusunda bize yeterli bir fikir vermektedir. Bir başka âyette de;

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

“Öyle ise emrolunduğün gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O, yaptıklarınızı hakkıyla görür.”¹⁴ buyurularak, Hz. Peygambere ve müminlere, hayatlarının bütün alanlarında dürüst olmaları emredilmektedir.

Bu nedenle müslüman, özüyle, sözüyle, iş ve icraatlarıyla doğru olmalı; her türlü kötü duygu ve düşüncelerden arınmalıdır. Olduğu gibi görünmeli, görüldüğü gibi olmalıdır. Özü, sözü ve davranışları arasında hiçbir çelişki bulunmamalıdır. Hacca gidip gelenler de, hacda Allah’a verdikleri kulluk sözünü tutmalı, tövbelerini bozmamalı, asla yalan söylememeli, doğruluk ve dürüstlükten ayrılmamalıdır. Ahlâksızlıktan, haksızlıktan, yalandan, dolandan, hıyanetten, ahde vefasızlıktan, sözünde durmamaktan, eksik ölçüp tartmaktan, israf ve gösterişten ve her türlü haram ve yasaktan uzak durmalıdırlar.

¹³ Fatiha, 1/6.

¹⁴ Hûd, 11/112.

Hak Duyarlılığına Sahip Olmak

Toplum halinde yaşamının insanlara sağladığı birtakım haklar ve yüklediği sorumluluklar vardır. Yüce dinimiz İslâm, ırk, cins ve inanç ayrımı yapmaksızın bütün insanların haklarını kutsal ve dokunulmaz kabul etmiş, bu hakların ihlâline karşı maddî ve manevî birçok müeyyide getirmiştir. Bu nedenle Kur'an'ın değişik âyetlerinde iftira, alay, gıybet, dedi-kodu, başkalarının özel hayatlarını ve gizli hallerini araştırmak, kötü lakap takmak, alay etmek gibi her türlü çirkin tavır ve davranış yasaklanmıştır.¹⁵ Yine haksız yere cana kıymak, zina etmek, insanların namus ve şereflerine leke sürmek, aldatmak, hile yapmak, borcunu zamanında ödememek, yetim hakkı yemek, komşuya eziyet etmek, sövmek, dövmek, yaralamak, çalmak, kamunun haklarını ihlâl etmek, kamu malını zimmetine geçirmek gibi kul ve kamu hakkı ihlâline sebep olan her türlü tavır ve davranış İslâm'da kesin olarak yasaklanmıştır.

İşte bu ve benzeri haklara saygı göstermek ve sorumlulukları yerine getirmek herkesin ortak görevi olmakla beraber, hacın kazanımlarını koruyarak ömrünün sonuna kadar hacı kalabilmek için hacılarımızın daha fazla duyarlılık göstermeleri gerekir.

Güzel Örnek Olmak

İnsanlar hacıları örnek müslümanlar olarak görmek isterler. Bu nedenle hac dönüşü hacılarımız doğruluk ve dürüstlükten kesinlikle taviz vermemeli, hak ve hukuku gözetmeli; başta ailesi ve çocukları olmak üzere çevresine karşı iyi ve güzel örnek olmalıdırlar. "Hacı" ismini kullanarak menfaat temin etmemeli, geçimlerini helâl yollardan kazanmaya çalışmalıdırlar.

---

¹⁵ Bkz. Hucurât, 49/11-12.

Ekonomik ve Sosyal Hayatı Devam Ettirmek

Hac dönüşü kişi yanlış ya da eksik bir dindarlık anlayışıyla sosyal ve ekonomik hayattan çekilmemelidir. Meşru iş ve işlemlerini aynen devam ettirmeli, önceden meşru ve helâl olmayan iş ve işlemleri var idiyse onları da terk etmelidir. Zira İslâm'da ibadetler yalnızca namaz, oruç, zekât ve hacla sınırlı değildir. Yüce Allah'ın razı ve hoşnut olduğu bütün söz, fiil ve davranışlar geniş anlamda ibadet kapsamındadır. Hayatın bütün alanlarını geniş anlamda ibadet kapsamına alan İslâm, iş ve ticaret hayatını da ibadet olarak değerlendirmiş;¹⁶ Sevgili Peygamberimiz, *"Doğru sözlü ve güvenilir tüccar, (âhirette) peygamberler, sıddıklar ve şehitlerle beraberdir"*¹⁷ buyurarak ticari ve iktisadi faaliyetlerinde doğruluk ve dürüstlük prensibini uygulayan müminlerin âhirette elde edecekleri manevî kazanımlara işaret etmişlerdir.

Riya ve Gösterişten Sakınmak

Hacının hacdan dönüşü ve karşılanması mütevazı olmalı, hac ibadeti gösteriş ve övünme imajı verecek sahnelere dönüşmemelidir. Kimilerinin yaptığı gibi yollarda konvoylar oluşturarak alâyişli karşılamalardan mümkün merteye uzak durulmalıdır. Aynı şekilde ikram ve hediyelerde de israf ve gösterişe kaçılmamalıdır.

Ziyaretçilere Dua Etmek, Onlara Haccın Güzelliklerini Anlatmak

Hac vazifelerini yerine getirip memleketlerine dönen hacılar eş, dost, komşu ve arkadaşları tarafından ziyaret edilir. Ziyarete gelenler, "Haccınız mebrur ve makbul olsun, Yüce Allah bundan sonraki hayatınızda sizi günahlardan korusun..." gibi sözler-

¹⁶ Bkz. Muhlis Akar, *İş ve Ticaret Ahlâkı*, DİB Yay., Ankara 2008.

¹⁷ Tirmîzî, "Büyü", 4; İbn Mâce, "Ticârât", 1; Dârimî, "Buyû", 8.

le hacıyı tebrik ederler. Hacılar da onlar için dua edip Cenâb-ı Hakk'ın kendilerini affetmesini ve bağışlamasını diler, onlar için dua ederler. Zira Peygamber Efendimiz (s.a.s.), “Allahım, hacıyı ve hacının bağışlanmasını dilediği kimseleri bağışla!”¹⁸ buyurarak hac vazifesini eda edip dönenlerin dua ve istiğfarlarının önemine vurgu yapmışlardır. Aynı şekilde hacı, kendisini ziyarette gelenlere hacda şahit olduğu güzellikleri de anlatmalı, karşılaştığı birtakım olumsuzluklardan ise söz etmemelidir.

Kısaca, hacca giderek hacı olmak kadar, hacı olarak dönmek ve döndükten sonra hac ibadeti süresince kazanılan güzel hasletleri koruyup devam ettirmek de büyük bir önem arz etmektedir. Bu bakımdan kutsal mekânlarda hac yaparak günahlardan arındıktan sonra bu arınmışlığın korunması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi için gereken gayreti göstermek hacının en başta gelen görevidir. Her müslüman gibi hacı da, İslâm'ın güzelliğini yaşantısıyla fiili olarak göstermeli ve çevresine iyi örnek olmalıdır. Hacının, hacdan sonraki hayatının hac öncesinden daha iyi ve ileride olmasının, makbul (mebrur) haccın en açık belirtisi olduğunu unutmamalıdır. Hacdan insanlara hediye olarak sadece zezem ve hurma getirmekle yetinmemeli, aynı zamanda onlara sevgi, şefkat, merhamet, adalet ve insanlık da getirebilmelidir.

---

¹⁸ Hâkim, *Müstedrek*, I/441.